

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Давидченко І. Д.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Актуальною проблемою сучасності у контексті якості вищої освіти залишається міжкультурна комунікація, яка сприяє формуванню професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Аналіз історії людського суспільства свідчить, що однією з умов обміну духовними цінностями між людьми виступає міжкультурна комунікація і в кожному новому поколінні людина стає особистістю тільки в результаті освоєння всього культурного багатства людства. У розробці концепції міжкультурної комунікації брала участь не одна плеяда українських філософів, політологів, соціологів.

Арістотель, Ф. Вольтер, Й. Гердер, В. фон Гумбольдт, В. Заслуженюк, Г. Лейбніц, В. Мірошніченко, О. Жорнова, С. Нієто, О. Потебня, Т. Рюлькер та ін. розглядали проблему міжкультурної комунікації та її значення для професійної діяльності майбутніх педагогів.

Комунікація – це процес обміну повідомленнями, під час якого безперервно відбувається відтворення смислів, адже вони не співпадають у людей, котрі розмовляють однією мовою, вихованих в одній культурі [5]. Отож, комунікація дозволяє обмінюватися інформацією, досвідом та є способом встановлення контактів. Її ефективність залежить від здатності всіх учасників цього процесу дійсно розуміти один одного. Спільна мова не гарантує єдиного уявлення співрозмовників про предмет розмови, внаслідок чого непорозуміння виникає навіть у носіїв мови. Концепція «співвідношення мови та мислення» О. Потебні пояснює труднощі, які виникають у процесі комунікації: акт мовлення лише стимулює в слухача ментальну діяльність,

котра більшою чи меншою мірою подібна до діяльності мовця, думки мовця не передаються слухачеві; ніколи уявлення слухача не є ідентичним з уявленням мовця. Будь-яке розуміння є одночасно нерозумінням, кожна згода – разом незгода [4]. Отже, кожна людина має свій власний світогляд. Її особисте сприйняття навколишнього середовища впливає на форми і методи передачі інформації співрозмовникам.

Ми погоджуємося з думкою В. Манакіна, що комунікацію можна розглядати в широкому розумінні як «канали засобів передачі та одержання інформації, де задіяні машинні прилади, штучний інтелект... тощо» [3] і у вузькому розумінні як основного способу людського спілкування. Тому під «комунікацією» розуміємо обмін думками та досягнення взаєморозуміння між людьми в процесі спілкування.

К. Мальцева, досліджуючи міжкультурні непорозуміння у процесі перекладу, визначила, що:

- ✓ комунікативні стратегії різних культур формуються у співвідношенні до поведінкових норм даної культури і у відповідності до припустимої і бажаної комунікативної поведінки всередині культури;

- ✓ комунікативні канали культури відображають її пріоритети у ціннісній ієрархії, що можуть суттєво відрізнятися в різних культурах і спричиняти проблеми у порозумінні між представниками різних культур;

- ✓ несумірності між комунікативними сценаріями різних культур не вичерпуються лінгвістичною та поведінковою сферами і стосуються розбіжностей у культурному досвіді різних культурних спільнот, що впливає на структуру та конфігурацію систем комунікативних установок, властивих даним спільнотам;

- ✓ комунікативні провалля між культурами можуть бути усунені шляхом введення штучних процедур (підвищення міжкультурної компетентності комунікантів); стимулювання їх крос-культурної сензитивності

шляхом орієнтування та інструктажу (інформованості про типові для іншої культури реакції та ситуації, а також відповідні практичні рекомендації) [2].

Міжкультурна комунікація – це водночас і наука, і низка вмінь, які треба опанувати під час спілкування, оскільки взаємодія з іншою культурою вимагає певних знань та навичок, зосередження на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот; це процес спілкування (вербального та невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурологічних спільнот, як правило, послуговуються різними ідентичними мовами, відчувають лінгвокультурологічну «чужинність» партнера зі спілкування, мають різну комунікативну компетентність, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні» [1]. Отже, для подолання непорозумінь та конфліктів необхідним є вивчення взаємозв'язку культури та комунікації шляхом виявлення притаманних різним народам культурних моделей.

Наявність структурно-функціональних зв'язків і взаємозалежностей між культурою та цивілізацією, культурою та комунікацією, комунікацією та спілкуванням дозволяє розглядати міжкультурну комунікацію як соціальне явище. Вона забезпечує взаємодію між підсистемами культури всередині суспільства, індивідами в межах однієї культури або на рівні міжкультурного спілкування, а також між різними й різночасовими культурами. У процесі міжкультурної комунікації передається міжкультурний досвід. Відбувається зміна суб'єктів взаємодії, формуються нові особистісні якості. У міру розвитку спільності як всесвітньої прогресує і міжкультурна комунікація, що виражається у зростаючому значенні для всього людства спільних здобутків цивілізації.

Міжкультурна комунікація постає як діалектико-синергетичний процес, у якому різноманітні вектори (інтеграція – диференціація – універсализація – партикуляризація – конфлікти – співпраця) не виключають,

а взаємодоповнюють один одного. Динаміка міжкультурної комунікації розглядається як процес безперервного розвитку, поліпшення якості міжкультурної взаємодії, розширення взаємовідносин у різних сферах суспільного життя і на різних рівнях (цивілізаційному, національному, міжгруповому, міжособистісному). У кожному випадку, ставлячи за мету досягнення і поглиблення взаєморозуміння, ми враховуємо і можливість інверсії, тобто погіршення відносин. Не відкидається ймовірність того, що за виникнення нових факторів та імпульсів до взаємодії і спілкування, взаєморозуміння все ж таки поглиблюється. Міжкультурна комунікація – це смисловий та ідеально-змістовний аспект соціальної й культурної взаємодії. Дії, змістовно спрямовані на їх смислове сприйняття, називають комунікативними. Основна функція комунікації – досягнення соціальної та культурної ідентичності при збереженні індивідуальності та кожного її елемента.

Міжкультурна комунікація базується на онтологічних, екзистенціальних засадах, спрямованих на досягнення по розуміння, діалогу, толерантності між людьми, культурами, цивілізаціями. Міжкультурна комунікація виступає як ціннісно-нормативний регулятор соціально-культурної діяльності, вирізняє одне суспільство від іншого, сприяє його інтеграції і надає йому культурної самобутності. Міжкультурна комунікація виступає генератором сенсів культури, володіючи системою прямих і зворотних зв'язків, вона сприяє постійному розширенню смислового потенціалу культури, диференціації «свого» і «чужого» в культурі.

Отже, на сучасному етапі існує багато підходів щодо визначення поняття «міжкультурна комунікація». Узагальнюючи визначення, дійшли висновку, що «міжкультурна комунікація» – це:

- ✓ сфера, що вивчає взаємодію індивідів з різними зразками історично похідної поведінки;
- ✓ взаємодія сторін з різним досвідом;

✓ такий вид комунікації, при якому той, хто відправляє й той, хто отримує, належать до різних культур;

✓ процес спілкування (вербального й невербального) між комунікантами, котрі є носіями різних культур та мов, або сукупність специфічних процесів взаємодії людей, що належать до різних культур та мов.

У теоретико-методологічному плані міжкультурну комунікацію варто розглядати в її фактичній цілісності та повноті конкретних форм існування, у її функціонуванні та еволюції. Комунікація як цілісне явище містить у собі всю сукупність базових якісних рис. Міжкультурна комунікація як об'єкт дослідження соціальної філософії може розглядатися лише обмежено, й зацікавленість нею також має в цьому випадку вузький, конкретний характер, зумовлений предметною сферою даної науки. Міжкультурна комунікація у даному випадку виступає як об'єкт-носій певних властивостей та особливостей, які безпосередньо не пов'язані з функцією комунікації, проте викликають інтерес у різних соціально-гуманітарних науках. Комунікація присутня в будь-яких процесах, що відбуваються у суспільному житті, і відбувається всюди, де діє людина.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. К.: Академія, 2004. 343 с.
2. Мальцева К.С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.04 / Ін-т філос. ім. Г.С. Сковороди НАН України. К., 2002. 20 с.
3. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: ЦУЛ, 2012. 288 с.
4. Bolten J. Interkulturelle Kommunikation. Texte und Übungen zum interkulturellen Handeln. – Sternenfels: Wiissenschaft und Praktik, 2003. 396 S
5. Lin M. Is There an Essential Difference between Intercultural and Intracultural Communication? // Intercultural Communication. № 6. <http://www.immi.se/intercultural/nr6/lin.htm>.